

Staatsontvoeringen in Nederland?

Wat is er aan de hand in de juridische uithuisplaatsingspraktijk?

Kartica van der Zon & Mariëlle Bruning*

De afgelopen maanden is er in het maatschappelijke debat volop aandacht geweest voor uithuisplaatsingen van kinderen. Op verzoek van de Dienst Parlement en Wetenschap stelden we een factsheet op over de huidige wetenschappelijke inzichten over uithuisplaatsingen in Nederland. In deze bijdrage beschrijven we de huidige kennis over uithuisplaatsingen en benoemen we de belangrijkste juridische knelpunten daarbij.

1 Inleidend

Het publieke debat over uithuisplaatsingen staat de afgelopen maanden volop in de schijnwerpers. Dit debat werd een jaar geleden aangewakkerd door de documentaire *Goede Moeders*, waarin een verloskundige haar zorgen uit over de soms gebrekkige rapportages die ten grondslag liggen aan de uithuisplaatsing van jonge baby's.¹ Niet lang daarna volgden berichten over uithuisplaatsingen van kinderen in de Toeslagenaffaire. Uit cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) zou naar voren komen dat kinderen van ouders die slachtoffer zijn van het Kindertoeslagenschandaal onevenredig vaak uit huis zijn geplaatst. De term 'staatsontvoeringen' waarmee cabaretier Peter Pannenkoek verwees naar deze uithuisplaatsingen, was zelfs enige tijd een 'trending topic' op Twitter. De maatschappelijke onrust over dit thema leidde tot vragen van Tweede Kamerleden over de huidige wetenschappelijke inzichten ten aanzien van uithuisplaatsingen in Nederland. Op verzoek van de Dienst Parlement en Wetenschap, die een brug moet

slaan tussen de wetenschap en de politiek, werden wij, samen met twee andere (pedagogische) onderzoekers van de Universiteit Leiden, gevraagd een factsheet op te stellen. De centrale vraag daarbij was: wat kun je vanuit juridische en pedagogische wetenschappelijke inzichten zeggen over uithuisplaatsingen? De *Factsheet uithuisplaatsingen* werd in februari 2022 opgeleverd en in mei 2022 (plotseling) openbaar gemaakt, een week voordat er in de Tweede Kamer een debat over uithuisplaatsingen plaatsvond met de minister van Justitie en Veiligheid en die van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.² Opnieuw volgde er veel media-aandacht voor uithuisplaatsingen van kinderen, waarin de nuance vaak ver te zoeken was.³

Wat is er aan de hand in de Nederlandse jeugdzorgpraktijk? En wat weten we nu over uithuisplaatsingen? Hieronder zullen wij dit nader belichten

* Mr.dr. K.A.M. van der Zon is als universitair docent Jeugdrecht verbonden aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit Leiden. Prof. mr.dr. M.R. Bruning is als hoogleraar Jeugdrecht verbonden aan dezelfde faculteit.

1 'Goede Moeders', *KRO-NCRV, NPO 2* 7 juli 2021 (online te zien via www.2doc.nl); zie ook de antwoorden op Kamervragen hierover door de Minister voor Rechtsbescherming: *Aanhangsel Handelingen II* 2020/21, nr. 3976.

2 M.R. Bruning, K.A.M. van der Zon, L.R.A. Alink & S. van der Asdonk, *Factsheet Uithuisplaatsingen*, Tweede Kamer/KNAW/NWO/VSNU/Jonge Akademie 9 februari 2022, zie www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2022Z08741&did=2022D17674.

3 Zo kopte *Metro* naar aanleiding van de factsheet: J. Osendarp, 'Toeslagenouders maakten geen kans tegen "machtig uitvoeringsapparaat" bij uithuisplaatsingen', *Metro* 9 mei 2022. De toeslagenaffaire komt in de gehele factsheet evenwel niet aan bod. Zie www.metronieuws.nl/in-het-nieuws/binnenland/2022/05/de-wet-toeslagenouders-uithuisplaatsingen-jeugdzorg/.

Wat is er aan de hand in de Nederlandse jeugdzorgpraktijk? En wat weten we nu over uithuisplaatsingen? Hieronder zullen wij dit nader belichten. Wij zullen daarbij eerst ingaan op verschillende vormen van uithuisplaatsing en de huidige zorgen daarover (par. 2). Vervolgens gaan wij in op beslissingen tot uithuisplaatsing (par. 3), waarna wij juridische aspecten bij de uitvoering van uithuisplaatsingen belichten (par. 4). Ten slotte gaan wij nader in op wat wij vanuit juridisch perspectief in de *Factsheet uithuisplaatsingen* als belangrijkste knelpunt hebben gesignaleerd, te weten rechtsbescherming bij uithuisplaatsing (par. 5).

Om hoeveel uithuisgeplaatste kinderen het precies gaat en hoe deze kinderen kunnen worden onderverdeeld over de verschillende juridische kaders, is niet helemaal duidelijk

2 Uithuisplaatsingen in Nederland

Aan een uithuisplaatsing kunnen verschillende juridische regelingen ten grondslag liggen. Het meest bekend zijn wellicht de kinderen die in het kader van een ondertoezichtstelling uit huis geplaatst zijn door de kinderrechter (art. 1:255 BW jo. 1:265b BW). In die gevallen hebben de juridisch ouders nog gezag, maar is het gezag beperkt en mogen ze niet meer bepalen waar hun kind woont. Aan deze plaatsingen ligt altijd een machtiging van de kinderrechter ten grondslag (art. 1:265a BW). Dat is anders als het gaat om plaatsingen in een vrijwillig kader. Die plaatsingen komen tot stand wanneer ouders zelf instemmen met de plaatsing van hun kind elders. Deze ouders hebben dus nog volledig gezag en er is geen machtiging van de kinderrechter. Een laatste groep bestaat uit kinderen van wie de ouders het gezag kwijt zijn geraakt, doordat dit is beëindigd door de kinderrechter. Die kinderen staan dan meestal onder voogdij van een gecertificeerde instelling die verantwoordelijk is voor de uitvoering van deze maatregel, maar zij kunnen ook bijvoorbeeld onder voogdij van hun pleegouders of een burgervoogd staan.⁴

Om hoeveel uithuisgeplaatste kinderen het precies gaat en hoe deze kinderen kunnen worden onderverdeeld over de verschillende juridische kaders, is niet helemaal duidelijk. Op basis van cijfers van het CBS kan worden aangenomen dat in 2021 ongeveer 39.600

jeugdigen jeugdhulp met verblijf ontvingen.⁵ Deze kinderen ontvangen dus hulp die onder meer inhoudt dat zij niet thuis wonen. In een andere CBS-publicatie is te vinden dat op 31 december 2021 in totaal 22.185 kinderen onder toezicht stonden.⁶ Van de kinderen die in 2021 onder toezicht stonden, ontving 33% ook jeugdhulp met verblijf. Nu het niet meer is toegestaan om kinderen in het kader van een ondertoezichtstelling zonder machtiging van een kinderrechter uit huis te plaatsen, is het aannemelijk dat het hier gaat om alle kinderen die tijdens de ondertoezichtstelling ook met een machtiging uit huis geplaatst zijn. Dat gaat dus om ongeveer 7.320 kinderen. Precies kan het aantal niet worden gegeven, omdat de CBS-percentages gaan over het hele jaar, terwijl het aantal ondertoezichtstellingen een cijfer op peildatum betreft. Bovendien worden in de percentages van het aantal kinderen dat onder toezicht staat en ook jeugdhulp met verblijf ontvangt, kinderen die meerdere vormen van zorg ontvangen dubbel meegeteld. Dat zijn dus kinderen die binnen een jaar bijvoorbeeld van een instelling naar een pleeggezin verplaatsen of andersom.

Op eenzelfde manier kan worden berekend dat in 2021 ongeveer 8.548 kinderen in het kader van een voogdijmaatregel uit huis geplaatst waren.⁷ Gelet op die cijfers lijkt het er dus op dat van de 39.600 kinderen die jeugdhulp met verblijf ontvingen in 2021, het merendeel in een vrijwillig kader uit huis is geplaatst.⁸ Hoewel deze cijfers slechts een benadering geven van de werkelijke aantallen, geven zij wel een indicatie over hoe de verschillende groepen kinderen verdeeld zijn over de verschillende juridische kaders. Of het positief is dat de grootste groep uithuisgeplaatste kinderen in een vrijwillig kader uit huis is geplaatst, valt evenwel te betwijfelen met het oog op de in de praktijk ontstane drangtrajecten, waarover later in deze bijdrage meer. Ook valt niet te zeggen of Nederland nu koploper uithuisplaatsingen in Europa is, zoals in veel mediaberichten is beweerd.⁹ In 2020 zijn UNICEF en Eurochild in het kader van het DataCare-project gestart met het verzamelen van data over het aantal kinderen in de kinderbeschermingssystemen in de verschillende lidstaten in de Europese Unie.¹⁰ Toch kunnen op basis van die cijfers eigenlijk vrij weinig conclusies worden getrokken. De cijfers die worden aangehaald in het rapport betreffen kinderen die niet thuis opgroeien. Dat kan heel verschillende redenen hebben. Ook kinderen die met instemming van hun ouders elders wonen, tellen mee in de cijfers. Daar

4 Zie www.burgervoogd.nl.

5 Het CBS geeft cijfers voor het totaal aantal jongeren tot 22 jaar dat jeugdhulp met verblijf ontvangt. Dat gaat in totaal om 43.900 jongeren. Verderop in de publicatie is een uitsplitsing naar leeftijd te vinden, waaruit blijkt dat de groep jongeren tussen 18 en 22 jaar die jeugdhulp met verblijf ontvangt 4.300 jongeren betreft. Het aantal kinderen jonger dan 18 dat jeugdhulp met verblijf ontvangt is dus ongeveer 43.900 - 4.300 = 39.600, zie www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/jeugdhulp-2021/1-jongeren-met-jeugdhulp.

6 Het betreft hier 21.855 ondertoezichtstellingen en 330 voorlopige ondertoezichtstellingen. Zie www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/jeugdbescherming-en-jeugdreclassering-2021/1-jeugdbescherming.

7 Op 31 december 2021 ging het om 9.565 kinderen onder voogdij + 260 kinderen onder voorlopige voogdij waarvan 87% uit huis = 8.547,75. Zie www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/jeugdbescherming-en-jeugdreclassering-2021/1-jeugdbescherming.

8 39.600 - 7.320 - 8.548 = 23.732 kinderen.

9 Zie bijvoorbeeld www.welingelichtekringen.nl/samenleving/3267786/; <https://eva.eo.nl/artikel/2021/09/advocaat-mieke-krol-staat-goede-moeders-bij-in-hun-strijd-tegen-uithuisplaatsing>; <https://wegwijzerjeugdveiligheid.nl/actueel/opgeslokt-in-het-systeem-door-jeugdzorg> en www.sp.nl/achtergrond/wij-zijn-grootste-uithuisplaatser-van-europa.

10 UNICEF & Eurochild, *Better data for better child protection systems in Europe, 2021*, zie <https://eurochild.org/uploads/2022/02/UNICEF-DataCare-Technical-Report-Final-1.pdf>.

Foto: Manon Heïnsman | © Ars Aequi

komt bij dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende kindbeschermingssystemen in Europa¹¹ en ook tussen de manieren waarop in de verschillende lidstaten wordt geregistreerd hoeveel kinderen niet thuis wonen. Zo worden netwerkplaatsingen, oftewel uithuisplaatsingen waar kinderen bij bijvoorbeeld grootouders of vrienden worden geplaatst, in het ene land wel en in het andere land niet meegeteld.¹²

De jeugdhulp in Nederland staat onder zware druk. Met de invoering van de Jeugdwet en de daarmee gepaard gaande decentralisatie van de jeugdhulp in 2015 zijn grote problemen in de keten ontstaan en andere reeds bestaande problemen vergroot

Problemen in de uitvoeringspraktijk
De jeugdhulp in Nederland staat onder zware druk. Met de invoering van de Jeugdwet en de daarmee gepaard gaande decen-

tralisatie van de jeugdhulp in 2015, waarbij gemeenten verantwoordelijk zijn geworden voor alle vormen van jeugdhulp, zijn grote problemen in de keten ontstaan en andere reeds bestaande problemen vergroot. Dat betreft in de eerste plaats grote financiële tekorten. Met de decentralisatie zijn gemeenten verantwoordelijk geworden voor het inkopen en aanbieden van jeugdhulp. Hoewel de verwachting bij de invoering van de Jeugdwet was dat de jeugdhulp goedkoper zou worden omdat gemeenten dichter bij de cliënten zouden staan en daarom sneller de juiste hulp zouden kunnen bieden (waarmee zwaardere – en dus duurder – hulp zou kunnen worden voorkomen), blijkt in de praktijk dat gemeenten vaak onvoldoende budget hebben om aan de jeugdhulpvraag binnen hun gemeente te voldoen. Inmiddels is duidelijk dat het aantal kinderen en gezinnen niet, zoals dat bij de invoering van de Jeugdwet werd voorzien, is afgenomen, maar juist is toegenomen. In 2015 maakten ruim 363.000 jongeren gebruik van jeugdhulp, terwijl in 2021 bijna 450.000 jongeren¹³ jeugdhulp hebben ontvangen; het gaat in 2021 om 13% van alle minderjarigen in Nederland.¹⁴ Daardoor

11 M.R. Bruning & K.A.M. van der Zon, 'Uithuisplaatsing van kinderen: Europese controverse en de rol van het EHRM', *NTM / NJCM-Bulletin* 2022, afl. 1, p. 3-21.

12 NJI, *Inzicht in uithuisplaatsingen in Nederland en de rest van Europa*, mei 2022, zie www.nji.nl/sites/default/files/2022-06/Inzicht-in-uithuisplaatsingen-in-Nederland-en-de-rest-van-Europa.pdf.

13 Het CBS gebruikt de term jongeren voor personen tussen de 0 en 22 jaar.

14 CBS, *Jeugdhulp 2021*, www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2022/jeugdhulp-2021?onepage=true.

zijn gemeenten financieel in de knel gekomen, aangezien zij vanaf 2015 juist minder geld van het Rijk kregen voor jeugdhulp vanwege die verwachting dat de totale kosten voor jeugdhulp zouden dalen.

Omdat de gemeenten en het Rijk het niet eens konden worden over de verdeling van kosten, is een Commissie van Wijzen ingesteld. Deze moest onderzoeken of, en zo ja, in welke mate gemeenten structureel extra geld nodig hebben voor de jeugdzorg.¹⁵ In 2021 oordeelde deze commissie dat het Rijk het tekort op de uitgaven van gemeenten voor de jeugdhulp dient te compenseren. In het Regeerakkoord van december 2021 is echter aangekondigd dat het nieuwe kabinet vanaf 2023 structureel 500 miljoen euro wil besparen. Het extra geld dat de laatste jaren is bijgelegd om de gemeenten te compenseren zal volgens het regeerakkoord snel verdwijnen.¹⁶

Naast financiële problemen zijn er ook zorgen over de kwaliteit van geboden jeugdhulp en het jeugdbeschermingsstelsel, dat bestaat uit vele schakels en ketenpartners en waar lange doorlooptijden en wachtlijsten zijn

Naast financiële problemen zijn er ook zorgen over de kwaliteit van de geboden jeugdhulp en het jeugdbeschermingsstelsel, dat bestaat uit vele schakels en ketenpartners en waar lange doorlooptijden en wachtlijsten zijn. Als blijkt dat er zorgen zijn over de veiligheid van een kind in een thuissituatie, dan moet eerst worden gewacht op een onderzoek bij Veilig Thuis (het advies- en meldpunt kindermishandeling en huiselijk geweld), vervolgens op een onderzoek bij de Raad voor de Kinderbescherming, die beoordeelt of een verzoek tot een jeugdbeschermingsmaatregel moet worden ingediend bij de rechter, en dan op een zitting bij de kinderrechter. Als deze kinderrechter dan besluit dat een ondertoezichtstelling noodzakelijk is en een gecertificeerde instelling verantwoordelijk wordt voor de uitvoering van de maatregel, al dan niet in combinatie met een uithuisplaatsing, dan moet het kind daarna opnieuw wachten. Eerst op een jeugdbeschermer van een gecertificeerde instelling die de ondertoezichtstelling zal uitvoeren en daarna vaak ook nog op passende hulpverlening bijvoorbeeld hulp bij specifieke gedrags-

problemen of hulp voor kinderen wiens ouders uit elkaar gaan, die onvoldoende beschikbaar is door de financiële tekorten van de gemeenten. Inmiddels is sinds 2019 al vier keer door de Inspecties voor Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) en Justitie en Veiligheid (IJ&V) de noodklok geluid om aandacht te vestigen op de grote problemen in het jeugdhulpstelsel. Recent nog gaven de Inspecties aan dat de druk op de jeugdbeschermingsketen onverantwoord hoog is:

‘[G]emeenten hebben samen met gecertificeerde instellingen voor jeugdbescherming en jeugdreclassering en andere ketenpartners noodlijken aangebracht [...] deze noodlijken hebben tijdelijk en plaatselijk verlichting gebracht, maar bieden geen oplossing voor de lange termijn. Ondanks alle inspanningen [...] vertonen ook deze noodlijken weer scheuren.’¹⁷

Alleen al gelet op deze problematiek mag de grote media-aandacht voor uithuisplaatsingen geen verrassing worden genoemd. Er zijn grote problemen en kinderen en ouders worden daarvan de dupe. Bij situaties van een gedwongen uithuisplaatsing via een rechterlijke beslissing zonder dat ouders en kind hiermee instemmen, zijn deze problemen het grootst. Als immers de overheid besluit zich te bemoeien met het gezinsleven van ouders en kind(eren) en dit ertoe leidt dat een kind uit huis wordt geplaatst, dan zal toch op zijn minst gegarandeerd moeten worden dat de nieuwe situatie voor het kind duidelijk beter is, aangezien een uithuisplaatsing vaak gepaard gaat met trauma's voor het kind. Op het moment dat de hierboven geschetste problemen maken dat een kind niet op een passende woonplek terecht komt of dat hulpverlening om de ontwikkelingsbedreigingen voor het kind weg te nemen niet kan worden gestart en de beoogde verblijfplek of hulp niet kan worden geboden, speelt de vraag naar de legitimiteit van dit overheidsingrijpen in het gezinsleven (art. 8 EVRM).

De hierboven geschetste problemen zijn niet de enige knelpunten in de huidige jeugdbeschermingspraktijk. In de *Factsheet uithuisplaatsingen* lieten we zien dat uit recent wetenschappelijk onderzoek verschillende juridische knelpunten bij uithuisplaatsingsbeslissingen naar voren komen. Dat gaat dan zowel om de beslissing tot uithuisplaatsing als om de juridische regeling omtrent de uitvoering van de uithuisplaatsing én om de rechtsbescherming van ouders en kinderen bij een uithuisplaatsing, die we hieronder zullen bespreken. Voorafgaand aan deze knelpunten moet echter eerst stil worden gestaan bij een

15 Commissie-Van Zwol, *Jeugdzorg: een onderwerp van aanhoudende zorg*, Den Haag 2021.

16 In 2021 is er nog 613 miljoen euro en in 2022 1,314 miljard euro extra beschikbaar gesteld aan gemeenten voor de tekorten in de jeugdzorg Brief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 22 april 2021 (*Kamerstukken II* 2020/21, 31839, nr. 774; Brief van de Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport van 3 juni 2021 (*Kamerstukken II* 2020/21, 31839, nr. 779).

17 Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd & Inspectie Justitie en Veiligheid, *Stand van zaken jeugdbeschermingsketen*, Utrecht 2022, p. 1.

18 D.S. Verkroost, ‘Jeugdhulpverlening ‘met zachte drang’: duidelijkheid vereist’, *TvJr* 2019, afl. 1, p. 17-24.

19 M.R. Bruning e.a., *Jeugdrecht en jeugdhulp*, Den Haag: Sdu 2020, p. 658.

20 D.S. Verkroost & M.R. Bruning, 'De jeugdbeschermingstafel: niet over, maar met de minderjarige. Betrokkenheid van minderjarigen bij besluitvorming aan de jeugdbeschermingstafel; nu en in de toekomst', in: M.R. Bruning, K.F.M. Klep & E.C.C. Punselie (red.), *De invloed van 30 jaar Kinderrechtenverdrag in Nederland – perspectieven voor de rechtspraktijk* (Recht en Praktijk PFR7), Deventer: Wolters Kluwer 2020, p. 63-79.

21 Kinderombudsman Rotterdam, *Is er nog een plekje vrij?*, Rotterdam 26 februari 2018.

22 A.M. Quik-Schuijt, 'Drang in de jeugdzorg', *FJR* 2015/51, afl. 10, p. 214; R. de Boer & M.R. Bruning, 'Eerste evaluatie Jeugdwet vanuit juridisch perspectief', *FJR* 2018/46, afl. 7/8, p. 206-214; Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming & Raad voor Volksgezondheid en Samenleving, *Intensieve vrijwillige hulp. Heldere grenzen aan drang in de jeugdzorg*, Den Haag: RSJ & RVS november 2019; D.S. Verkroost, 'Jeugdhulpverlening "met zachte drang": duidelijkheid vereist', *TvJr* 2019, afl. 1, p. 17-24; D.S. Verkroost, 'Vrijwillig, niet vrijblijvend. Informed consent bij de inzet van "drang" of "intensieve vrijwillige hulp" in het jeugdhulpverleningsstelsel', *TvGR* 2021/45, afl. 4, p. 350-356.

23 K.A.M. van der Zon, *Pleegrechten voor kinderen: een onderzoek naar het realiseren van de rechten van kinderen die in het kader van een ondertoezichtstelling in een pleeggezin zijn geplaatst* (diss. Leiden), Den Haag: Boom juridisch 2020 en J.I. Huijjer, *Leren van het verleden voor het heden. Een dossierstudie naar de rechtvaardiging van jeugdbescherming in de praktijk* (diss. Utrecht), 2020.

24 Het subsidiariteitsvereiste in de rechtsgrond voor de ondertoezichtstelling is met de herziening van de kindbeschermingsmaatregelen in 2015 beperkt tot de vraag of ouders de hulpverlening accepteren.

25 Van der Zon 2020, hoofdstuk 8.

groep kinderen voor wie het probleem juist is dat er geen juridische regeling bestaat. Hier gaat het om de eerder besproken groep kinderen die in een vrijwillig kader uit huis geplaatst is. Hoewel deze kinderen formeel met toestemming van hun ouders elders wonen, bestaan er zorgen over de in de praktijk ontstane drangtrajecten.

3 Drangtrajecten

Hoewel de wet uitgaat van een duidelijk onderscheid tussen hulp in een vrijwillig kader en hulp in een gedwongen kader, is er in de praktijk een tussengebied ontstaan, waar hulp 'vrijwillig, maar niet vrijblijvend' geboden wordt. Dit tussengebied wordt veelal omschreven als een drangtraject, maar wordt ook wel 'preventieve jeugdbescherming', 'uitgesteld raadsonderzoek' of 'bemoeizorg' genoemd.¹⁸ Hulpverlening vindt nog altijd in een vrijwillig kader plaats, maar er worden wel duidelijke voorwaarden en regels aan ouders gesteld waaraan zij moeten voldoen, zoals het uitvoeren van urinecontroles of een contactverbod met hun kind.¹⁹ Een beslissing over een drangtraject wordt vaak genomen aan een 'jeugdbeschermingstafel'; dit is een multidisciplinair casusoverleg waaraan bijvoorbeeld het wijkteam van de gemeente, de Raad voor de Kinderbescherming en de gecertificeerde instelling meedoen.²⁰ Probleem hierbij is dat deze vorm van drang geen wettelijke grondslag kent. Hoewel uit onderzoek blijkt dat ouders en kinderen druk ervaren om mee te werken – niet meewerken zou immers leiden tot gedwongen hulp in het kader van een kindbeschermingsmaatregel²¹ – hebben zij geen mogelijkheid om bezwaar of beroep in te dienen tegen de beslissingen van jeugdbeschermers.

De rechtsbescherming van ouders en kinderen is bij drangtrajecten afwezig, wat dit tot een zeer schimmige praktijk maakt

Het blijkt dat ook uithuisplaatsingen binnen deze drangtrajecten voorkomen. Aan deze uithuisplaatsingen gaat dus geen beslissing van de kinderrechter vooraf, omdat ze formeel in een vrijwillig kader vallen. Om hoeveel zaken dit per jaar gaat, is niet duidelijk en dit verschilt per gemeente. Wel duidelijk is dat drang in de praktijk op grote schaal wordt

toegepast.²² De rechtsbescherming van ouders en kinderen is bij drangtrajecten afwezig, wat dit tot een zeer schimmige praktijk maakt.

4 Rechterlijke beslissing tot uithuisplaatsing

Wanneer een kind onder toezicht staat, zal een uithuisplaatsing van dat kind altijd gepaard moeten gaan met een machtiging van de kinderrechter. In de wetenschappelijke literatuur is wel bepleit dat de rechtsgrond voor uithuisplaatsingen de betrokkenen onvoldoende bescherming biedt.²³ De uithuisplaatsing vormt immers een inbreuk op het onder artikel 8 EVRM beschermde recht op familielevens. Om die inbreuk te kunnen rechtvaardigen, moet voldaan zijn aan het in artikel 8 EVRM genoemde noodzakelijkheidsvereiste, waaronder de vereisten van proportionaliteit en subsidiariteit. Het subsidiariteitsvereiste, dus het vereiste dat geen minder vergaande middelen voorhanden mogen zijn, is niet direct terug te vinden in de rechtsgrond voor een uithuisplaatsing.²⁴ De rechtsgrond in artikel 1:265b lid 1 BW luidt als volgt:

'Indien dit noodzakelijk is in het belang van de verzorging en opvoeding van de minderjarige of tot onderzoek van diens geestelijke of lichamelijke gesteldheid, kan de kinderrechter de gecertificeerde instelling die belast is met de uitvoering van de ondertoezichtstelling op haar verzoek machtigen de minderjarige dag en nacht uit huis te plaatsen.'

Uit jurisprudentie van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) volgt bovendien dat de reden van de uithuisplaatsing gekoppeld moet zijn aan het gedrag van ouders. Alleen indien het probleem bij het gedrag van ouders ligt, zal het immers noodzakelijk zijn om het kind van ouders te scheiden om de problemen op te lossen. Andere problemen, zoals financiële problemen of huisvestingsproblemen, moeten op een andere manier worden opgelost. Een bijkomend knelpunt is dat het bij het verzoeken van een uithuisplaatsing niet vereist is om het doel van de maatregel te noemen. Zonder doel is het voor kinderrechtters echter lastig om te toetsen of aan het noodzakelijkheidsvereiste is voldaan.²⁵

5 Uitvoering van uithuisplaatsing

Een uithuisplaatsing waarover de rechter heeft beslist, loopt vaak in eerste instantie voor de duur van een jaar, samen met een maatregel van ondertoezichtstelling. Voor deze maatregel van ondertoezichtstelling

geldt dat het doel is ‘om de ouder(s) zoveel mogelijk de verantwoordelijkheid voor de verzorging en opvoeding van hun kinderen te laten dragen’; aan ouder(s) en kind moet steun worden geboden om de ontwikkelingsbedreigingen van de minderjarige weg te nemen (art. 1:262 lid 1 BW). Ook is in de wet vastgelegd dat de jeugdbeschermer van de gecertificeerde instelling de gezinsband tussen de ouder(s) met gezag en de minderjarige moet bevorderen (art. 1:262 lid 3 BW).

Als een minderjarige eenmaal uit huis is geplaatst, is het dan ook van groot belang dat er zo snel mogelijk intensief wordt ingezet op een familieversterking en een terugplaatsing naar huis. Het EHRM schrijft voor dat het doel van een uithuisplaatsing in eerste instantie altijd een hereniging van ouder(s) en kind moet zijn

Als een minderjarige eenmaal uit huis is geplaatst, is het dan ook van groot belang dat er zo snel mogelijk intensief wordt ingezet op een familieversterking en een terugplaatsing naar huis. Het EHRM schrijft voor dat het doel van een uithuisplaatsing in eerste instantie altijd een hereniging van ouder(s) en kind moet zijn. Ouders moeten met andere woorden een eerlijke kans hebben en het mag niet zo zijn dat vanaf het moment van uithuisplaatsing alleen maar gewerkt wordt aan een nieuwe stabiele opvoedplek voor het kind zonder dat kansen op terugplaatsing zorgvuldig worden verkend. Met het huidige jeugdbeschermingsstelsel, waarbij zoals gezegd sprake is van grote tekorten aan jeugdhulpaanbod en jeugdbeschermers die jeugdbeschermingsmaatregelen uitvoeren, kan er echter voor veel gezinnen onvoldoende worden ingezet op familieversterking, zodat de kans op terugplaatsing wordt verkleind.²⁶ Voor het daadwerkelijk creëren van een kans op terugplaatsing is het ook nodig dat er vanaf de start van een uithuisplaatsing voldoende omgang en contact tussen ouder(s) en kind blijft bestaan. In de praktijk blijkt echter dat na een uithuisplaatsing eerst een ‘time-out’ voor een kind wordt gehanteerd om goed te landen op de nieuwe plek, bijvoorbeeld in een

pleeggezin of gezinshuis, zonder contact met de thuisbasis. Daarna wordt regelmatig gebruikgemaakt van begeleide omgang, bijvoorbeeld als het kind op een geheime plek in een pleeggezin zit. Maar voor begeleide omgang zijn ook hulpverleners nodig en daar is nu juist een groot tekort aan. Dat betekent dat het in de huidige situatie vaak niet haalbaar is om regelmatige omgang en contact tussen ouders en kind te faciliteren en ook in de thuissituatie voldoende hulp te bieden, zodat deze verbetert.

Bij een uithuisplaatsing in het kader van een maatregel van ondertoezichtstelling blijven ouders de eerstverantwoordelijken voor een kind en is het perspectief van de maatregel met uithuisplaatsing om een kind op termijn weer terug naar huis te plaatsen. Een machtiging tot uithuisplaatsing kan voor de duur van maximaal een jaar worden uitgesproken en kan daarna op verzoek van de gecertificeerde instelling of de Raad voor de Kinderbescherming telkens voor de duur van maximaal een jaar worden verlengd als de noodzaak daartoe bestaat.²⁷ Als na twee jaar uithuisplaatsing de gecertificeerde instelling van mening is dat de uithuisplaatsing opnieuw moet worden verlengd, heeft sinds de gewijzigde wet in 2015 de Raad voor de Kinderbescherming een toetsende taak gekregen. De raad geeft een advies over het voorgenomen verlengingsverzoek van de gecertificeerde instelling (art. 1:265j lid 3 BW). Hiermee is een extra toets ingebouwd om te waarborgen dat een uithuisplaatsing met een ondertoezichtstelling niet gebruikt wordt voor situaties waarin duidelijk is dat het opvoedperspectief van de minderjarige niet (meer) thuis ligt, met andere woorden, wanneer de maatregel van ondertoezichtstelling oneigenlijk wordt gebruikt.²⁸ In dat geval moet namelijk een voortzetting van een uithuisplaatsing ofwel op vrijwillige basis doorgang vinden, ofwel met een maatregel van gezagsbeëindiging worden gecontinueerd.²⁹ Ook heeft de kinderrechter sinds 2015 een toetsende taak om beslissingen van een gecertificeerde instelling tot een terugplaatsing of overplaatsing van een kind dat minimaal een jaar in een pleeggezin verblijft, te toetsen (art. 1:265i BW). Zodoende wordt het mogelijk doorbreken van ‘family life’ dat tussen een kind en pleegouders kan zijn ontstaan, getoetst.

Voor langdurige uithuisplaatsingen had de wetgever de maatregel van gezagsbeëindiging voor ogen. Daarmee hoeft een uithuisplaatsing niet langer jaarlijks te worden verlengd, maar loopt zij door tot aan de meerderja-

26 Bruning & Van der Zon 2022, p. 3-21.

27 Art. 1:258 BW.

28 Oneigenlijk gebruik van de ondertoezichtstelling tegengaan was een van de vijf doelstellingen van de gewijzigde wet van 2015; zie W. Smit & M. Timmermans, *Vorbereiding evaluatie wetswijziging jeugdbescherming*, Amsterdam: Regioplan 2016, p. 17.

29 Dit sluit aan bij het belangrijkste doel van de herziene wet kindbeschermingsmaatregelen uit 2015, namelijk dat de beschermingsbehoefte van het kind vooropstaat; zie hierover Smit & Timmermans 2016; K. Lünemann, J. Huijter, K. Bel & M. Lünemann, *Tussen-evaluatie Wet Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut 2018.

30 Zo wordt verschillend geoordeeld over de vraag of een perspectiefbesluit nu wel of niet in het kader van de geschillenregeling in art. 1:262b BW kan worden voorgelegd. De rechtbank Rotterdam oordeelde in 2016 van niet, zie Rb. Rotterdam 26 augustus 2016, ECLI:NL:RBROT:2016:10485. In de afgelopen periode is evenwel door verschillende rechtbanken geoordeeld dat het opvoedbesluit wel in het kader van de geschillenregeling kan worden voorgelegd. Zie daarover bijv. Rb. Zeeland-West-Brabant 12 mei 2022, ECLI:NL:RBZWB:2022:2824.

31 Raad voor de Strafrechtstoepassing van de Jeugdbescherming, *Het*

- perspectiefbesluit in de jeugdbescherming*, Den Haag: december 2020; N.U. van Capelleveen & K.A.M. van der Zon, 'Gezagsbeëindiging: het kind tegenover de ouder?', in: M.R. Bruning, K.F.M. Klep & E.C.C. Punselie (red.), *De invloed van 30 jaar Kinderrechtenverdrag in Nederland. Perspectieven voor de rechtspraak* (Recht en Praktijk PFR7), Deventer: Wolters Kluwer 2020, p. 79-89; B. Laterveer, 'De opvoedbeslissing', *FJR* 2020/41, afl. 7/8, p. 185-189.
- 32 J. Huijjer, 'Waarheidsvinding in de jeugdbescherming. Een juridisch perspectief', *NJB* 2014/673, afl. 13, p. 672-718; Van der Zon 2020, p. 367 e.v.; De Kinderombudsman, *Mijn belang voorop: ontwikkelingen in de jeugdzorg in 2016*, Den Haag 8 november 2016.
- 33 *Kamerstukken II 2021/22*, 35833, nr. 2.
- 34 Artikelsgewijs commentaar Van der Zon, in: *GS Personen- en familierecht*, art. 1:265b BW, aant. 3 (online, laatst bijgewerkt 1 februari 2022); Van der Zon 2020, p. 231-233; Huijjer 2020, p. 344 e.v.; C. Forder & R. Bakker, 'Kroniek personen- en familierecht', *NJB* 2021/2600, afl. 35, p. 2595-2605.
- 35 'Procesreglement Familie- en Jeugdrecht Rechtbanken per 1 maart 2021', *rechtspraak.nl*; 'Procesreglement Familie- en Jeugdrecht Rechtbanken per 1 februari 2022', *rechtpraak.nl*.
- 36 M.R. Bruning, 'Equality of arms bij jeugdbescherming', *FJR* 2007/1, afl. 1, p. 1-12; C. Forder, 'Gaat het wetsontwerp van de Wet herziening kindbeschermingsmaatregelen te ver of juist niet ver genoeg? – Het voorontwerp getoetst aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden', in: M.R. Bruning & J. Kok, *Herziening Kinderbeschermingsmaatregelen – Commentaren op het Voorontwerp van Wet*, Deventer: Kluwer 2008, p. 41-86; Van der Zon 2020, p. 326-327; K.A.M. van der Zon, 'Vang me als ik val. Over rechten van pleegkinderen in het kader van de ondertoezichtstelling', *FJR* 2021/62, afl. 11, p. 306-312.

righeid van een kind, tenzij een ouder een verzoek tot herstel in het gezag indient dat wordt gehonoreerd. De ingrijpende maatregel van gezagsbeëindiging wordt doorgaans voorbereid door de Raad voor de Kinderbescherming in samenspraak met de gecertificeerde instelling en hierover wordt beslist door een meervoudige kamer van de rechtbank. In de praktijk is echter een beleid ontstaan van gecertificeerde instellingen om bij de uitvoering van een uithuisplaatsing in het kader van een maatregel van ondertoezichtstelling na verloop van tijd een perspectiefbesluit of opvoedbesluit te nemen. Dat houdt in dat de gecertificeerde instelling een besluit neemt dat het perspectief van een kind niet meer thuis ligt, maar bijvoorbeeld in een pleeggezin of gezinshuis en dat derhalve werken aan terugplaatsing niet meer opportuun is. Een perspectiefbesluit heeft dus directe gevolgen voor de hulp die wordt ingezet voor een uithuisgeplaatst kind. Nadat een dergelijk besluit is genomen, zal een verzoek tot een maatregel van gezagsbeëindiging – via de Raad voor de Kinderbescherming – in gang worden gezet, maar in de praktijk kan het nog maanden en soms langer dan een jaar duren voordat op een dergelijk verzoek wordt beslist door de rechtbank. Over een perspectiefbesluit is wettelijk niets geregeld en het is dan ook onduidelijk of ouders en kinderen hiertegen kunnen opkomen.³⁰ Door de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming (RSJ) en in de juridische literatuur is veel kritiek geuit op deze praktijk.³¹ De RSJ heeft bepleit dat ouders ten minste een rechtsingang moeten hebben om een perspectiefbesluit voor te kunnen leggen aan de kinderrechter.

Over een perspectiefbesluit is wettelijk niets geregeld en het is dan ook onduidelijk of ouders en kinderen hiertegen kunnen opkomen. Door de Raad voor Strafrechtstoepassing en Jeugdbescherming en in de juridische literatuur is veel kritiek geuit op deze praktijk

6 Procedurele waarborgen bij uithuisplaatsingsbeslissingen

In de *Factsheet uithuisplaatsingen* is zoals gezegd geconcludeerd dat sprake is van een gebrek aan rechtsbescherming voor burgers

die te maken krijgen met een uithuisplaatsing. Hierboven noemden wij al enkele aspecten waar de rechtsbescherming onvoldoende geregeld is, namelijk een uithuisplaatsing via een drangtraject in vrijwillig kader, terwijl ouders soms het gevoel hebben dat zij moeten meewerken, en een perspectiefbesluit bij de uitvoering van een uithuisplaatsing. In de factsheet worden nog meer voorbeelden genoemd die vragen oproepen over de rechtsbescherming bij een uithuisplaatsing. Hieronder gaan wij daar nader op in.

Omdat in de rechtsgrond niet is opgenomen dat andere middelen hebben gefaald of zullen falen (met andere woorden: het subsidiariteitsvereiste), is het voor de kinderrechter lastig om goed te kunnen toetsen of aan de vereisten in artikel 8 EVRM is voldaan. Die toetsing wordt verder bemoeilijkt doordat ook de onderbouwing van verzoeken niet altijd even goed is. In de literatuur zijn meermaals zorgen geuit over de juistheid van rapportages die worden overgelegd bij verzoeken aan de kinderrechter.³² Voorheen kon dit gebrek deels gecompenseerd worden door de verplichting om bij het verzoek tot uithuisplaatsing een indicatiebesluit te overleggen. Daarin stond gemotiveerd hoe tot de beslissing was gekomen dat het kind deze vorm van zorg (lees: een plaatsing buiten het gezin) nodig had. Sinds 2015 is het verplichte indicatiebesluit evenwel beperkt tot een verleningsbeslissing en inmiddels is een wetsvoorstel aanhangig op grond waarvan ook die verplichting komt te vervallen.³³ Dat maakt dat een belangrijke kwaliteitseis bij de beoordeling van uithuisplaatsingsverzoeken is komen te vervallen.³⁴

Een tweede punt van zorg in de literatuur betreft de praktijk waarin verzoeken tot verlenging van een ondertoezichtstelling, al dan niet gepaard gaande met een uithuisplaatsing, worden afgedaan middels de zogenaamde meldbriefprocedure.³⁵ Deze regeling is opgenomen in het Procesreglement Civiel jeugdrecht en houdt in dat verlengingen van de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing kunnen worden afgedaan op basis van enkel de stukken, als ouders niet binnen twee weken na het ontvangen van een brief van de rechtbank zelf aangeven dat ze een zitting wensen.³⁶ Het is zeer de vraag of van deze kwetsbare doelgroep verwacht kan worden dat zij, vaak zonder ondersteuning van een advocaat, zelf aan kunnen geven wanneer een zitting wenselijk is. Dat is extra problematisch nu tijdsverloop bij uithuisplaatsingen in het kader van een ondertoezichtstelling

in veel zaken cruciaal blijkt te zijn voor de mogelijkheden om het kind uiteindelijk weer thuis te plaatsen. Een verlenging van een uithuisplaatsing kan dus vergaande gevolgen hebben.

Een derde punt van zorg dat veel wordt genoemd in de literatuur betreft de beperkte mogelijkheden voor kinderen om hun stem te laten horen in juridische procedures. Met name kinderen jonger dan twaalf jaar blijken nagenoeg onzichtbaar te zijn in procedures omtrent de ondertoezichtstelling en uithuisplaatsing.³⁷ Jongeren vanaf twaalf jaar worden standaard door de rechtbank uitgenodigd om gehoord te worden in procedures over een uithuisplaatsing, maar kinderen jonger dan twaalf jaar moeten zelf bij de rechter aankloppen met het verzoek om gehoord te worden en zelfs als zij dat al doen, heeft de rechter een discretionaire bevoegdheid om een kind wel of niet uit te nodigen voor een kindgesprek.³⁸ Met uitzondering van uithuisplaatsingen in een accommodatie voor gesloten jeugdhulp krijgen kinderen geen advocaat toegevoegd die het kind in de procedure ondersteunt. De wet gaat ervan uit dat de ouders met gezag hun kind vertegenwoordigen in de procedure, maar in dergelijke zaken is al snel sprake van een (mogelijk) belangenconflict tussen ouders en kind. Er gaan in de juridische literatuur dan ook stemmen op voor juridische ondersteuning van kinderen bij uithuisplaatsing. Ook de Tweede Kamer vindt dit een goed idee, zo blijkt uit de motie die in mei 2022 is aangenomen.³⁹

Kinderen die te maken krijgen met een uithuisplaatsing bij voogdij – na een maatregel van gezagsbeëindiging – die door een gecertificeerde instelling wordt uitgevoerd, hebben geen rechter of Raad voor de Kinderbescherming die meekijkt bij de uitvoering van de maatregel en hebben evenmin een geschillenregeling waarmee ze conflicten aan de kinderrechter kunnen voorleggen, zoals dat met een maatregel van ondertoezichtstelling het geval is. De beslissingsbevoegdheid over het kind ligt bij voogdij meestal bij een gecertificeerde instelling en soms bij pleegouders die ook de feitelijke opvoeders zijn. Dat betekent dat bij conflicten over de uitvoering van voogdij die door een jeugdbeschermer op afstand wordt verricht – bijvoorbeeld over het werken aan een stabiele woonplek, een eventuele overplaatsing of contact met de ouders – een minderjarige alleen een klacht bij de gecertificeerde instelling kan indienen, maar niet bij een onafhankelijk orgaan. Minderjarigen hebben geen juridische mogelijkheid om

een geschil bij de rechter voor te leggen.⁴⁰ Dit maakt ze kwetsbaar en betekent tevens een punt van zorg ten aanzien van hun rechtsbescherming.

Minderjarigen zijn ook kwetsbaar bij een spoeduisplaatsing, die met een spoedmaatregel van voorlopige ondertoezichtstelling of voorlopige voogdij nog dezelfde dag als het verzoek, zonder voorafgaand verhoor, na een spoedbeslissing van de kinderrechter kan worden uitgevoerd. Minderjarigen worden dan plotseling uit huis geplaatst nadat ze bijvoorbeeld zijn opgewacht op het schoolplein en worden pas na uiterlijk veertien dagen door de kinderrechter gehoord. Van 2015 tot 2019 was sprake van een landelijke toename van 44% voorlopige ondertoezichtstellingen (met uithuisplaatsing), terwijl het totaal aantal reguliere ondertoezichtstellingen juist afnam met 7%.⁴¹ In 2020 werd in 40% van de verzoeken tot een maatregel van ondertoezichtstelling eerst een spoedmaatregel met spoeduisplaatsing uitgesproken.⁴² De rechtsbescherming voor dergelijke uithuisplaatsingen knelt, aangezien ouders en kinderen pas achteraf door een rechter worden gehoord en er ook doorgaans geen juridische bijstand voor hen is.

Kinderrechters hebben geen regierol meer. De laatste jaren is er desondanks een tendens zichtbaar waarin kinderrechters de grenzen opzoeken van hun toch beperkte rol om regie te voeren over een maatregel

Een ander knelpunt dat in de *Factsheet uithuisplaatsingen* wordt genoemd, is de relatief passieve rol van de kinderrechter. Sinds 1995 heeft de kinderrechter slechts de mogelijkheid om een verzoek toe of af te wijzen en is de uitvoerende instantie (de gecertificeerde instelling) verantwoordelijk voor beslissingen over de uitvoering van een jeugdbeschermingsmaatregel.⁴³ Er zijn verschillende juridische mogelijkheden om conflicten aan de kinderrechter voor te leggen, maar deze mogelijkheden worden maar beperkt gebruikt. Kinderrechters hebben geen regierol meer. De laatste jaren is er desondanks een tendens zichtbaar waarin kinderrechters de grenzen opzoeken van hun toch beperkte rol om regie te voeren over een maatregel, bijvoorbeeld

37 M.P. de Jong-de Kruijf & K.A.M. van der Zon, 'Hoger beroep tegen een uithuisplaatsingsbeslissing en de rol van de minderjarige. "Directe" participatie van minderjarigen bij de gerechtshoven in Nederland', *Trema* 2015, afl. 11, p. 298-307; Van der Zon 2020; M.R. Bruning e.a., *Kind in proces: van communicatie naar effectieve participatie. Het hoorrecht en de positie van minderjarigen in familie- en jeugdzaken*, Den Haag: WODC 2020.

38 Hierbij dient te worden opgemerkt dat de rechtbank Amsterdam al jaren een praktijk hanteert waarbij kinderen vanaf acht jaar standaard worden uitgenodigd voor een kindgesprek.

39 Motie van de leden Ceder en Marijnissen over een verplichte procesvertegenwoordiging voor kinderen en ouders bij procedures rond uithuisplaatsingen en gezagsbeëindigende maatregelen, 12 mei 2022, aangenomen, zie www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2022Z09289&did=2022D18744.

40 Zie voor een schrijvend voorbeeld van een conflict over de uitvoering van een voogdij-maatregel van broertjes en zusjes die niet uit een gezinshuis weg wilden, maar toch werden overgeplaatst terwijl het gezinshuis ze had willen houden, de uitzending van Argos van 21 mei 2022, 'Uithuisgeplaatst: vijf kinderen, een huis en hun voogd', www.vpro.nl/argos/media/luister/argos-radio/onderwerpen/2022/vijf-kinderen-een-huis-en-hun-voogd.html.

41 J. van Aar, M. Lenglet & J. Verduin, *Voorlopige ondertoezichtstellingen – verkennend onderzoek naar de landelijke toename van voorlopige ondertoezichtstellingen*, VanMontfoort 2020, p. 9.

42 Deze cijfers zijn op verzoek van een journalist van de Volkskrant door de Raad voor de rechtspraak aangeleverd in het najaar van 2021.

43 M.R. Bruning & I.J. Pieters, 'De kinderrechter in jeugdbeschermingszaken', in: M. Dubelaar, L. Glas, A. Terlouw & M. ter Voert (red.), *Conflictoplossing: het domein van rechters? – Een vergelijkende studie naar rechterlijke en alter-*

door een maatregel of een verlenging daarvan maar voor korte duur (een paar maanden in plaats van een jaar) uit te spreken en zo na een paar maanden weer op zitting te kunnen horen hoe de zaken ervoor staan.⁴⁴ Juist door de grote tekorten aan jeugdhulp en aan jeugdbeschermers stellen kinderrechtshouders zich wat actiever op. Maar dat neemt niet weg dat hun rol vooralsnog relatief lijdelijk is en zij niet inhoudelijk kunnen beslissen over aspecten van een uithuisplaatsing of de uitvoering daarvan zo lang er geen verzoek wordt ingediend. Dit raakt aan de rechtsbescherming van ouders en kinderen, die daardoor niet altijd een mogelijkheid hebben om te klagen over de uitvoering van een uithuisplaatsing.

7 Ten slotte

In het bovenstaande zijn wij ingegaan op de huidige juridische knelpunten bij uithuisplaatsingen van kinderen. Daarbij zijn wij gezien de beperkte omvang van deze bijdrage niet ingegaan op uithuisplaatsingen in accommodaties voor gesloten jeugdhulp. Dat neemt niet weg dat juist ook ten aanzien van dergelijke uithuisplaatsingen, die een vrijheidsbeneming en vrijheidsbeperkingen inhouden, grote zorgen bestaan. Dat blijkt ook uit de campagne van Jason en Stichting het Vergeten Kind in de eerste maanden van 2022, die leidde tot de petitie ‘Stop de gesloten jeugdzorg’ met maar liefst 134.010 handtekeningen.⁴⁵ Er gelden voor gesloten uithuisplaatsingen echter wel enkele belangrijke extra rechtswaarborgen, met als belangrijkste verschil met de uithuisplaatsingen die wij in deze bijdrage centraal stelden, dat minderjarigen een advocaat toegevoegd krijgen die hen bijstaat in de procedure.

Wij dragen niet de mening uit dat kinderen onterecht uit huis worden geplaatst. Dat neemt niet weg dat er zorgen bestaan over de rechtsbescherming en rechtswaarborgen van kinderen die met een uithuisplaatsing te maken krijgen

Er is anno 2022 in Nederland een verhit debat gaande over uithuisplaatsingen die ‘staatsontvoeringen’ zouden inhouden. Laat duidelijk zijn dat er helaas voor sommige kinderen in Nederland een noodzaak bestaat tot een uithuisplaatsing, omdat zij door hun ouders worden mishandeld of verwaarloosd. Wij dragen dan ook niet de mening uit dat kinderen onterecht uit huis worden geplaatst. Dat neemt niet weg dat er zorgen bestaan over de rechtsbescherming en rechtswaarborgen van kinderen die met een uithuisplaatsing te maken krijgen. Het publieke debat anno 2022 over te weinig rechtsbescherming bij uithuisplaatsing, juist met een haperend en knellend jeugdbeschermingsstelsel dat grote tekorten kent, is dan ook te begrijpen. Procedurele rechten zijn essentieel bij dergelijke ingrijpende beslissingen door een overheid die zich mengt in het gezinsleven ter bescherming van een kind. Wij hopen dat het bovenstaande niet alleen inzicht biedt in de juridische knelpunten bij uithuisplaatsingen, maar tevens kan bijdragen aan de discussie over rechtsbescherming van kinderen bij uithuisplaatsing.

natieve conflictoplossing in verschillende rechtsgebieden, Deventer: Wolters Kluwer 2021, p. 153-175.

⁴⁴ M.R. Bruning, ‘Zorg om de jeugdzorg; kinderrechtshouders aan zet?’, AA 2020, afl. 5, p. 450-453 (AA20200450).

⁴⁵ www.hetvergetenkind.nl/week-van-het-vergeten-kind/2022. Jason Bhugwandass is in 2021 vanwege zijn actie tegen gesloten plaatsingen gekozen tot Amsterdammer van het jaar. Zie www.parool.nl/nederland/-bca67d18/.